

ASSIGNATURA: Medicina Bucal II

DEPARTAMENT: Odontostomatologia

PROFESSORS RESPONSABLES: Dr. Josep Maria Conde Vidal (catedràtic) i Dr. Eduardo Chimenos Küstner (professor titular)

PROFESSORAT: Dr. Eduardo Chimenos Küstner, Dr. Enric Jané Salas, Dr. Fernando Finestres Zubeldía, Dan Grauer, Dr. Pere Piulachs Clapera, M. Eugenia Rodríguez de Rivera Campillo, Dr. Joan Muñoz, Esmeralda Rodríguez, Dr. Xavier Roselló Llabrés, M. del Mar Sabater Recolons i Dra. Helena Viñals Iglesias

CRÈDITS: 3 de teòrics (30 hores lectives) i 3 de pràctics (60 hores de pràctiques clíniques)

TIPUS: obligatòria

CICLE: segon

CURS: quart

AVALUACIÓ

- Els coneixements teòrics adquirits per l'alumne durant el curs s'avaluaran mitjançant un examen escrit d'elecció múltiple. Alguna de les preguntes pot correspondre a imatges o a casos clínics.
- Els coneixements pràctics seran avaluats pels professors de pràctiques. La nota de pràctiques pot representar fins a un 30 % de la nota final de l'assignatura i, si el professor ho considera oportú, es podrà fer un examen pràctic.

PROGRAMA TEÒRIC

Tema 1. Lesions per agents físics i químics

Contingut

- Lesions de la mucosa bucal per agents físics: traumatismes, temperatura, radioteràpia, electricitat. Característiques clíniques, diagnòstic, evolució i tractament.

- Lesions per agents químics (àcids, alcalins, etc.). Característiques clíniques, diagnòstic, evolució i tractament.

Objectius operatius

- Descriure els diferents factors traumàtics que poden donar lloc a lesions en la mucosa bucal. Mucosa mossegada, úlcera traumàtica. Diagnòstic diferencial respecte d'altres úlceres.
- Reconèixer les diferents lesions que poden produir-se per agents físics com ara la calor, el fred, l'electricitat i les radiacions ultraviolades.
- Determinar les diferències entre l'úlcera traumàtica i la neoplàstica.
- Explicar l'actitud terapèutica enfront d'una úlcera oral.

Tema 2. Malalties víriques. Herpes simple. Herpes zòster. Papil·lomes. Altres virosis

Contingut

- Característiques generals de les infeccions víriques.
- Infeccions produïdes pel virus de l'herpes simple, pel virus de la varicel·la zòster o per altres virus de la família *Herpesviridae* (el virus d'Epstein-Barr, el citomegalovirus i els VHH 6, 7 i 8).
- Infeccions pel virus Coxsackie: herpangina. Malaltia boca-mà-peu.
- Virus del papil·loma humà. Formes clíniques, diagnòstic i tractament.

Objectius operatius

- Explicar les característiques definitòries de les infeccions per virus.
- Explicar el concepte de limfotropisme i neurotropisme.
- Enumerar les malalties víriques amb participació bucal.
- Descriure l'epidemiologia de les malalties víriques, particularment de la de la malaltia herpètica.
- Explicar la infecció produïda pels VHS. Manifestacions clíniques.
- Explicar la clínica de la primoinfecció herpètica i de l'herpes recidivant.
- Valorar els mètodes diagnòstics de la malaltia herpètica.
- Plantejar el diagnòstic diferencial de les lesions herpètiques.

- Explicar l'evolució de la malaltia i discutir els diversos tractaments proposats.
- Explicar la importància dels mitjans de prevenció en la pràctica odontològica.
- Explicar la clínica, el diagnòstic, el pronòstic i el tractament de la varicel·la zòster.
- Explicar la clínica, el diagnòstic, el pronòstic i el tractament de les infeccions pel virus d'Epstein-Barr i el citomegalovirus.
- Explicar la clínica, el diagnòstic, el pronòstic i el tractament de les infeccions pel virus Coxsackie (herpangina, malaltia boca-mà-peu).
- Explicar la implicació dels papil·lomavirus en medicina bucal.

Tema 3. Malalties bacterianes

Contingut

- Concepte de malaltia bacteriana: específica, inespecífica.
- Infeccions per estreptococs i estafilococs.
- Erisipela. Escarlatina. Impetigen. Cel·lulitis. Gingivitis aguda ulceronecrotitzant.
- Actinomicosis. Manifestacions orals i cervicofacials. Diagnòstic i tractament.
- Manifestacions orals de la sífilis. Diagnòstic i tractament.
- Tuberculosi oral. Clínica, diagnòstic i tractament.
- Altres malalties bacterianes que afecten la mucosa bucal.

Objectius operatius

- Descriure els aspectes clínics de les principals malalties bacterianes amb implantació orofacial.
- Explicar el concepte d'infecció específica i inespecífica.
- Establir el diagnòstic d'erisipela, escarlatina, impetigen, quilitis angula, cel·lulitis i gingivitis aguda ulceronecrotitzant. Descriure els tractaments d'elecció.
- Explicar les actinomicosis: manifestacions clíniques i tractament.
- Explicar la sífilis com a malaltia infectocontagiosa específica.

- Explicar les diferents manifestacions orals de la sífilis en els diversos estadis evolutius. Congènita, primària, secundària i terciària.
- Enumerar els mètodes diagnòstics. Plantejar el protocol terapèutic.
- Explicar la tuberculosi com a entitat infectocontagiosa.
- Explicar els diferents estadis de la tuberculosi. Determinar-ne la implicació oral.
- Explicar les manifestacions orals de la gonocòccia (gonorrea faríngia i estomatitis gonocòccica).
- Enunciar els criteris clínics i diagnòstics que defineixen la malaltia per esgarrapada de gat.

Tema 4. Malalties micòtiques de la cavitat bucal

Contingut

- Agents causals. Factors predisposants.
- Candidiasi oral: etiologia, patogènia, formes clíniques, diagnòstic i tractament.
- Micosis profundes.

Objectius operatius

- Conèixer l'etiopatogènia de les candidiasis i la importància dels factors predisposants.
- Conèixer la classificació de les diferents formes clíniques de candidiasi.
- Explicar el diagnòstic (clínica, frotis citològic, cultiu, anatomia patològica) i tractament de les candidiasis.
- Descriure les formes de candidosi mucocutània crònica.
- Explicar les dades més rellevants de les micosis profundes: aspergil·losis, histoplasmosis, blastomicosis, mucormicosis.

Tema 5. Aftes i aftosis

Contingut

- Aftes (estomatitis aftosa recidivant o EAR): concepte, incidència, etiopatogènia, factors desencadenants, clínica, diagnòstic i tractament.

- Síndromes aftoses: síndrome de Behçet, afta de Sutton, aftosi bipolar de Newmann.

Objectius operatius

- Definir la diferència entre una afta veritable, un aftoide i una aftosi.
- Definir i reconèixer les teories etiopatogèniques i els factors desencadenants de les aftes (EAR).
- Conèixer la classificació i les manifestacions clíniques de les aftes majors i menors.
- Conèixer el diagnòstic de les aftes i diferenciar-les d'altres úlceres.
- Determinar els diferents tractaments realitzats en les aftes.
- Explicar el tractament general i local de les aftes.
- Enumerar les dades clíniques característiques de la síndrome de Behçet, de l'afta de Sutton i l'aftosi bipolar de Newmann.

Tema 6. Malalties ampul·lars

Contingut

- Malalties ampul·lars: concepte i classificació.
- Pèmfig vulgar: concepte, etiopatogènia, manifestacions clíniques, diagnòstic, evolució, pronòstic i tractament.
- Pemfigoide benigne de mucoses: concepte, etiopatogènia, manifestacions clíniques, diagnòstic, evolució, pronòstic i tractament.
- Altres pemfigoides.
- Epidermòlisi ampul·lar.
- Dermatitis herpetiforme (malaltia de Brocq-Duhring).
- Eritema exsudatiu multiforme (formes majors i menors).

Objectius operatius

- Conèixer el concepte i la classificació de les malalties ampul·lars.
- Conèixer el concepte de pèmfig vulgar i l'etiopatogènia corresponent.
- Descriure'n les manifestacions clíniques.
- Conèixer-ne els mètodes de diagnòstic.
- Conèixer-ne l'evolució, el pronòstic i el tractament.

- Conèixer el concepte de pemfigoide benigne de les mucoses (o pemfigoide cicatricial) i l'etiopatogènia corresponent.
- Descriure les manifestacions clíniques, el mètode diagnòstic, l'evolució, el pronòstic i el tractament del pemfigoide cicatricial.
- Saber el concepte de pemfigoide ampul·lar i de la malaltia IgA lineal.
- Descriure les característiques clíniques de la dermatitis herpetiforme i de l'epidermòlisi ampul·lar.
- Conèixer el concepte d'eritema multiforme (EM) i enumerar els factors que el desencadenen.
- Descriure les manifestacions clíniques de l'EM i de les formes majors corresponents (síndrome de Stevens-Johnson i de Lyell).
- Conèixer el diagnòstic de l'EM i orientar sobre l'evolució corresponent.
- Contrastar el diagnòstic diferencial clínic i histopatològic del pèmfig vulgar, del pemfigoide cicatricial i de l'eritema multiforme amb el d'altres lesions ampul·lars de menor presentació oral: epidermòlisi ampul·lar, dermatitis herpetiforme, malaltia per dipòsit d'IgA.

Tema 7. Connectivopaties amb repercussió en la mucosa oral

Contingut

- Lupus eritematós discoide i sistèmic (LED i LES, respectivament).
- L'esclerodèrmia i les manifestacions bucals corresponents.
- Dermatomiositis.

Objectius operatius

- Explicar el concepte de connectivopatia. Classificació i característiques comunes.
- Conèixer el concepte de lupus eritematós, saber-ne les teories etiopatogèniques i enumerar-ne els possibles factors que el desencadenen.
- Descriure la clínica del lupus eritematós. Explicar les manifestacions orals corresponents.
- Conèixer els criteris diagnòstics de l'Acadèmia Americana de Reumatologia que defineixen el lupus eritematós.
- Conèixer-ne l'evolució, el pronòstic i el tractament. Explicar el tractament de les formes orals de lupus.

- Definir el concepte, l'etiopatogènia, les manifestacions clíniques, el diagnòstic i el tractament de l'esclerodèrmia.
- Conèixer el concepte, l'etiopatogènia, les manifestacions clíniques, el diagnòstic i el tractament de la dermatomiositis. Valor de la clínica oral i de la biòpsia intramuscular.

Tema 8. Hiperplàsies. Tumors inflamatoris. Tumors benignes de la mucosa oral

Contingut

- Concepte d'hiperplàsia, de tumor inflamatori i de tumor benigne.
- Hiperplàsies de la cavitat bucal.
- Tumors benignes d'estirp epitelial.
- Tumors benignes d'estirp mesenquimàtica.

Objectius operatius

- Determinar l'etiologia, la clínica, la histopatologia i el tractament dels tumors inflamatoris (hiperplàsies).
- Relacionar tumor inflamatori amb hiperplàsia fibrosa. Enumerar les característiques clinicopatològiques més importants de les lesions següents: granuloma piogènic, tumor gravídic, epúlida fissurada, parulis, granuloma perifèric de cèl·lules gegants, hiperplàsia papil·lar inflamatòria, hiperplàsia pulpar, epúlida granulomatós, mixofibroma, fibroma perifèric amb calcificació.
- Exposar l'etiologia, la clínica i la histopatologia dels tumors benignes epitelials: berruga, papil·loma, condiloma, hiperplàsia epitelial focal i queratoacantoma, entre d'altres.
- Exposar l'etiologia, la clínica i la histopatologia dels tumors benignes mesenquimàtics de la cavitat oral: fibroma, lipoma, granuloma piogènic, hemangioma, condroma, neurofibroma, mioma.
- Determinar el tractament més adequat per a les hiperplàsies i els tumors benignes de la cavitat bucal.
- Establir les dades clíniques i anatomopatològiques per diferenciar la lesió perifèrica benigna de la maligna.

Tema 9. Discromies de la mucosa oral: estructurals i pigmentàries

Contingut

- Discromia: concepte, classificacions.
- Discromies per alteracions estructurals de la mucosa: epitelials i connectives.
- Hiperkeratosis congènites.
- Malaltia de Cannon.
- Discromies d'origen vascular.
- Discromies pigmentàries: pigments exògens i pigments endògens.
- Discromies melàniques. Diagnòstic, pronòstic i tractament.

Objectius operatius

- Enumerar els pigments i els components que, per excés o per defecte, condicionen la hiperpigmentació o la hipopigmentació. Classificació.
- Identificar els quadres clínics de les discromies per alteració estructural de la mucosa. Epitelials: hiperkeratosis, necrosis i atrofies. Connectives: eritemes, lesions vasculares i cicatrius.
- Enumerar les hiperkeratosis congènites (genocerosi): leucoedema, malaltia de Cannon, disceratosi intraepitelial benigna hereditària (síndrome de Zinsser-Cole-Engman), malaltia de Darier (ceratosi fol·licular), paquioníquia congènita (síndrome de Jadassohn-Lewandowsky), incontinència pigmentària (síndrome de Bloch-Sulzberger).
- Explicar la malaltia de Cannon (nevus esponjós blanc). Etiopatogènia, diagnòstic, pronòstic i tractament.
- Conèixer el diagnòstic diferencial de les taques vasculares (telangiectasi hemorràgica hereditària o síndrome de Rendu-Osler-Weber, angiomas encefalotrigeminal o síndrome de Sturge-Weber). Sarcoma de Kaposi.
- Identificar els quadres de discromies degudes a pigments exògens (tatuatges, intoxicació, carotinemies, tincions) i endògens (hemoglobíniques, melàniques).
- Identificar els quadres clínics que s'associen amb taques melàniques. Constitucionals (melanoplàquia, màcula melanòtica). Endocrines i metabòliques (cloasma gravídic, malaltia d'Addison, hemocromatosi). Displàstiques (neurofibromatosi múltiple, síndrome d'Albright, síndrome de Peutz-Jeghers). Tumorals (nevus, melanoma).

Tema 10. Lliquen pla de la mucosa oral

Contingut

- Lliquen pla de la mucosa oral: concepte, etiopatogènia, formes clíniques, manifestacions orals i extraorals.
- Diagnòstic, diagnòstic diferencial, evolució, pronòstic i tractament del liquen pla de la mucosa oral.

Objectius operatius.

- Conèixer el concepte de liquen pla i enumerar les diverses teories etiopatogèniques.
- Descriure els trets característics de les diferents formes clíniques.
- Conèixer els mètodes de diagnòstic del liquen pla i les troballes histopatològiques.
- Enumerar les lesions que cal diferenciar del liquen pla blanc, així com els mètodes de diferenciació.
- Enumerar les lesions que cal diferenciar del liquen pla vermell, així com els mètodes de diferenciació.
- Conèixer la possible evolució, el pronòstic i el tractament del liquen pla.
- Escollir el tractament més adequat, segons les característiques clíniques i topogràfiques, i el pacient.
- Enunciar els paràmetres clínics que poden influir en la malignització del liquen pla vermell.

Tema 11. Leucoplàsia

Contingut

- Leucoplàsia oral: concepte, etiopatogènia, formes clíniques, histopatologia, evolució i tractament.
- Displàsia epitelial.

Objectius operatius

- Definir el concepte de leucoplàsia.
- Enumerar els criteris etiopatogènics i clínics que cal considerar en les leucoplàsies.

- Explicar les diferents presentacions clíniques i la correlació histopatològica corresponent.
- Exposar els diferents agents etiològics involucrats.
- Explicar el diagnòstic diferencial de la leucoplàsia.
- Enumerar els factors que poden influir en la malignització de la leucoplàsia oral.
- Exposar les possibilitats terapèutiques que cal seguir per tractar una leucoplàsia oral.
- Explicar el concepte de displàsia epitelial. Concepte d'atípia.

Tema 12. Lesions i estats precancerosos. Carcinogènesi. Eritroplàsia

Continguts

- Concepte de condició i lesió precancerosa.
- Carcinogènesi.
- Eritroplàsia: etiopatogènia, formes clíniques, histopatologia, evolució i tractament.

Objectius operatius

- Definir el concepte d'estat precancerós.
- Definir el concepte de lesió precancerosa. Leucoplàsia i eritroplàsia.
- Enumerar els diferents estats precancerosos: sífilis, disfàgia sideropènica, fibrosi oral submucosa, líquen pla oral, lupus eritematós discoide.
- Explicar les idees bàsiques sobre la carcinogènesi.
- Explicar el concepte d'eritroplàsia i la seva tendència a la malignització.
- Definir el concepte de carcinoma *in situ* i el de carcinoma invasor.
- Explicar l'actitud terapèutica adequada davant d'una eritroplàsia.

Tema 13. Càncer bucal I: carcinoma epidermoide. Altres carcinomes

Contingut

- Tipus de càncer d'afectació en la cavitat bucal.
- Carcinoma de cèl·lules escamoses. Epidemiologia, etiopatogènia, clínica, diagnòstic, evolució, pronòstic i aspectes generals del tractament.
- Altres formes de carcinoma: carcinoma verrucós, carcinoma de cèl·lules fusiformes, etc.

Objectius operatius

- Desenvolupar els conceptes generals i la classificació del càncer bucal.
- Explicar el concepte de carcinoma espinocel·lular de la mucosa bucal. Conèixer-ne els factors etiopatogènics i descriure'n les diferents formes clíniques.
- Saber l'epidemiologia del càncer de la mucosa bucal.
- Descriure el mètode diagnòstic del carcinoma espinocel·lular. Explicar-ne l'evolució i el pronòstic. Orientar sobre el tractament d'aquest carcinoma.
- Descriure les característiques clíniques i histològiques d'altres carcinomes epitelials de la mucosa oral: carcinoma de cèl·lules fusiformes, carcinoma verrucós.
- Esmentar altres carcinomes que poden afectar la boca: carcinoma basocel·lular, carcinoma nasofaríngic, carcinoma adenoepidermoide.

Tema 14. Càncer bucal II: melanoma. Tumors malignes no epitelials. Tumors metastàtics

Contingut

- Melanoma: origen, histopatologia, evolució i pronòstic.
- Tumors malignes no epitelials.
- Tumors metastàtics en la mucosa oral.

Objectius operatius

- Conceptuar el melanoma en els tumors epitelials de la mucosa bucal.

- Descriure les característiques clíniques i histopatològiques del melanoma, així com el diagnòstic, el pronòstic i el tractament corresponents.
- Definir els tumors d'origen mesenquimàtic que poden afectar la mucosa: sarcomes, tumors hematològics.
- Conceptuar el tumor metastàtic. Definir els tumors metastàtics més freqüents.

Tema 15. Càncer bucal, complicacions en el tractament. Actitud de l'odontòleg davant el càncer oral i maxil·lofacial

Contingut

- Actitud de l'odontòleg davant un pacient amb càncer oral.
- Maneig del pacient oncològic irradiat.
- Maneig del pacient oncològic amb quimioteràpia.

Objectius operatius

- Conèixer les característiques físiques, psíquiques i socials d'un pacient amb càncer oral.
- Conèixer el maneig estomatològic d'un pacient oncològic amb radioteràpia (abans, durant i després de la radiació). Descriure les lesions bucals per radioteràpia.
- Conèixer el maneig estomatològic d'un pacient oncològic amb quimioteràpia. Descriure les lesions bucals per quimioteràpia.

Tema 16. Patologia pròpia dels llavis

Contingut

- Alteracions del desenvolupament.
- Concepte de quilitis.
- Classificació: quilitis glandular, quilitis no glandular, macroquilopaties i altres quadres.
- Quilitis glandulars: clínica, diagnòstic, pronòstic i tractament.
- Quilitis no glandulars: clínica, diagnòstic, pronòstic i tractament.
- Macroquilopaties: causes, clínica i tractament.
- Altres quadres.

Objectius operatius

- Descriure les lesions del desenvolupament dels llavis més freqüents. Llavi leporí, llavi doble, fístula labial.
- Descriure la classificació de les quilopaties.
- Classificar i descriure les característiques de les quilitis glandulars i no glandulars (agudes, subagudes i cròniques).
- Explicar les quilitis no glandulars (inflamatòries o de resposta). Origen al·lèrgic, origen infecciós, origen físic (actínica).
- Distingir la quilitis actínica aguda i crònica. Especificar la seva relació amb el càncer.
- Classificar i descriure les característiques de les macroquilitis. Síndrome de Melkersson-Rosenthal, fibroedema de Stevens, síndrome d'Ascher.
- Explicar la descamació persistent, la quilitis abrasiva de Manganotti i el queratoacantoma.

Tema 17. Patologia pròpia de la llengua

Contingut

- Alteracions congènites i del desenvolupament.
- Malalties pròpies de la llengua. Estats linguals compatibles amb la normalitat.
- Altres glossopaties.
- Glossodínia.

Objectius operatius

- Classificar les alteracions linguals.
- Enumerar les alteracions congènites i el desenvolupament de la llengua.
- Explicar les malalties pròpies de la llengua i el significat d'estats linguals compatibles amb la normalitat.
- Explicar el significat de la llengua fissurada, la llengua saburrada, la llengua dentada, la llengua vellosa, la hipertròfia de les papil·les foliàcies (papil·litis foliàcia), la glossitis migratòria benigna (llengua geogràfica) i la glossitis romboïdal mediana.

- Indicar la clínica, l'etiopatogènia i el tractament de les entitats anteriors.
- Altres afeccions linguals: lesions infeccioses, úlceres i despil·lacions, lesions blanques, lesions exofítiques.
- Glossodínia.

Tema 18. Exploració de l'ATM i de les seves estructures musculars

Contingut

- Articulació temporomandibular (ATM). Complex de l'articulació temporomandibular (CATM). Articulació craniomandibular (ACM).
- Exploració de l'ATM.
- Exploració de les estructures musculars de l'ACM.
- Exploració dels músculs cervicofacials que intervenen en la masticació.
- Alteracions de l'equilibri funcional estomatognàtic.

Objectius operatius

- Recordar tots els components de l'ATM.
- Explorar el conjunt de la unitat funcional estomatognàtica.
- Explicar raonadament les bases de la unitat funcional estomatognàtica i justificar les denominacions diferents.
- Enumerar els diversos grups musculars intrínsecs i extrínsecs que intervenen en la masticació.
- Explicar la resposta muscular a l'agressió, a l'esforç i a la fatiga.
- Explicar l'actuació sinèrgica dels grups musculars.
- Verificar la mecànica mandibular.
- Explicar els mitjans diagnòstics més apropiats per a l'estudi del dolor, dels sons, de la mecànica funcional, de les estructures dures i de les estructures toves.

Tema 19. Patologia orgànica i funcional de l'ATM

Contingut

- Desordres temporomandibulars.

- Artritis.
- Artritis reumatoide.
- Artritis específiques.
- Osteoartritis.
- Patologia tumoral.
- Concepte de parafunció.
- Patologia per disfunció.

Objectius operatius

- Explicar l'etiopatogènia, el concepte i la classificació dels desordres temporomandibulars.
- Enunciar la classificació de l'artritis.
- Enumerar els símptomes i els signes comuns de l'artritis i explicar la simptomatologia que pot afectar les articulacions temporomandibulars.
- Conèixer els criteris diagnòstics de l'artritis reumatoide.
- Explicar el tractament adequat de les diferents artritis específiques.
- Reconèixer els aspectes clínics de l'artrosi. Especificar-ne els factors etiopatogènics i distingir-ne els signes radiològics.
- Planificar el tractament de l'artrosi de les articulacions temporomandibulars.
- Considerar la patologia tumoral en el diagnòstic diferencial de les alteracions de l'ATM.
- Explicar el concepte de parafunció.
- Descriure la simptomatologia dels principals desordres funcionals de l'articulació, així com la seqüència de tractament d'aquests desordres. Dolor miofascial. Diagnosticar la patologia disfuncional i orientar-ne el tractament.

Tema 20. Osteomielitis dels maxil·lars, osteoradionecrosi. Histiocitosi de Langerhans

Contingut

- Osteïtis.
- Osteomielitis.

- Osteoradionecrosi.
- Histiocitosi de Langerhans.

Objectius operatius

- Enumerar la classificació de les infeccions òssies dels maxil·lars.
- Reconèixer les característiques clíniques, histopatològiques, radiològiques i analítiques de l'osteïtis i de l'osteomielitis. Formes clíniques: agudes i cròniques.
- Establir el pronòstic i l'actitud terapèutica enfront d'una osteomielitis.
- Establir les possibles causes que afavoreixen l'osteoradionecrosi. Aplicar les mesures preventives i descriure les terapèutiques oportunes.
- Exposar l'etiopatogènia de la histiocitosi de les cèl·lules de Langerhans.
- Descriure les troballes histopatològiques, clíniques i radiològiques presents en la histiocitosi de Langerhans. Possibilitats terapèutiques.

Tema 21. Malalties distròfiques i displàtiques

Contingut

- Displàsies i distròfies dels maxil·lars.
- Displàsies fibroses.
- Displàsies fibroses, hereditàries, metabòliques i hormonals, entre d'altres.
- Malaltia de Paget.

Objectius operatius

- Enumerar la classificació de les displàsies i de les distròfies, i conèixer-ne l'etiopatogènia.
- Descriure les troballes histopatològiques, clíniques i radiològiques presents en les displàsies fibroses (displàsia fibrosa òssia, fibroma cementoossificant) i osteòlisi massiva.
- Descriure les troballes histopatològiques, clíniques i radiològiques presents en les displàsies hereditàries (querubisme, osteogènesi imperfecta, etc.), en les distròfies metabòliques i hormonals (osteoporosi, raquitisme, acromegàlia, etc.) i en altres displàsies (displàsia cementant periapical).

- Enunciar el pronòstic i l'actitud terapèutica en les displàsies i distròfies.
- Explicar les diferents teories etiopatogèniques de la malaltia de Paget i els seus diversos estadis.
- Descriure les troballes histopatològiques, clíniques i radiològiques presents en la malaltia de Paget. Explicar les proves complementàries útils per al seu diagnòstic.
- Exposar el tractament en funció de la fase en què es trobi la malaltia.

Tema 22. Tumors dels maxil·lars. Tumors ossis malignes

Contingut

- Tumors dels maxil·lars (odontogènics, no odontogènics, benignes, malignes).
- Tumors ossis malignes: sarcoma ossi. Osteofibrosarcoma. Sarcoma d'Ewing. Mieloma.

Objectius operatius

- Esmentar la classificació dels tumors dels maxil·lars.
- Detallar les dades clíniques, radiogràfiques i histopatològiques necessàries en el diagnòstic dels tumors intraossis odontogènics i osteogènics. Destacar les dades més rellevants.
- Enumerar les dades que puguin ajudar al diagnòstic diferencial.
- Descriure quines són les característiques clíniques dels sarcomes orals i el diagnòstic diferencial corresponent.
- Reconèixer les característiques clíniques, histopatològiques i radiològiques de l'osteofibrosarcoma.
- Identificar les característiques clíniques, histopatològiques i radiològiques del sarcoma d'Ewing.
- Explicar les característiques clíniques, histopatològiques i radiològiques del mieloma.
- Orientar sobre el tractament d'aquests tumors.
- Avaluar el pronòstic en relació amb la localització, l'extensió i la resposta al tractament.

Tema 23. Alteracions endocrines i metabòliques

Contingut

- Malalties de la hipòfisi. Hiperpituitarisme i hipopituitarisme.
- Malalties de la tiroide. Hipertiroïdisme i hipotiroïdisme.
- Malalties de les paratiroides. Hiperparatiroidisme i hipoparatiroidisme.
- Malalties de les glàndules suprarenals. Malaltia d'Addison i síndrome de Cushing.
- Malalties del pàncrees. Diabetis.
- Canvis bucal en l'embaràs, la pubertat i el climateri.

Objectius operatius

- Explicar les manifestacions orals del singlot i de d'hiperpituitarisme.
- Descriure les manifestacions orals del cretinisme i del mixedema.
- Descriure el quadre bucal de l'hipertiroïdisme.
- Descriure les manifestacions orals associades a l'hiperparatiroidisme i comparar-lo amb l'hipoparatiroidisme.
- Descriure les manifestacions orals de la malaltia d'Addison i de la síndrome de Cushing.
- Descriure les manifestacions orals en la diabetis i les consideracions respecte al tractament estomatològic en el pacient diabètic.
- Descriure els canvis en la mucosa oral produïts en l'embaràs, la pubertat i el climateri. Orientar sobre el seu tractament.

Tema 24. Alteracions hematològiques

Contingut

- Malalties hematològiques. Classificació.
- Desordres en la sèrie blanca. Leucopènia. Granulocitopènia. Leucocitosi. Leucèmia. Limfoma.
- Alteracions en la sèrie vermella. Anèmia. Policitemia.

Objectius operatius

- Desenvolupar la classificació de les malalties hematològiques amb repercussió bucal.

- Descriure les repercussions bucals de les leucopènies: granulocitopènies i agranulocitosis.
- Explicar la clínica bucal de les leucèmies.
- Identificar les manifestacions bucals i les característiques generals dels limfomes hodgkinians i no hodgkinians.
- Descriure les manifestacions orals que poden produir-se en les policitèmies.
- Descriure les manifestacions orals que poden produir-se en els diversos tipus d'anèmies (ferropènica, megaloblàstica, aplàstica i hemolítica).

Tema 25. Alteracions de l'hemostàsia

Contingut

- Concepte de diàtesi hemorràgica.
- Diàtesi hemorràgica per vasculopaties.
- Diàtesi hemorràgica per desordres plaquetaris. Trombocitopènia i trombocitopatia.
- Diàtesi hemorràgica per alteracions plasmàtiques de la coagulació.
- Consideracions odontològiques en el pacient amb alteracions de l'hemostàsia.

Objectius operatius

- Conèixer les causes més freqüents de l'alteració del procés hemostàtic. Especificar les proves que la valoren.
- Enumerar les causes de desordres de la coagulació: vascular, plaquetària i plasmàtica.
- Descriure les característiques clíniques comunes de les angiopaties adquirides i hereditàries, i conèixer-ne les manifestacions orals.
- Descriure les característiques clíniques dels desordres plaquetaris i conèixer-ne les manifestacions orals.
- Descriure les característiques clíniques dels desordres plasmàtics de la coagulació i conèixer-ne les manifestacions orals.
- Aplicar el tractament simptomàtic de les lesions orals dels trastorns de la coagulació i justificar la derivació del pacient.
- Conèixer el risc de tractament bucal en els pacients amb alteracions de l'hemostàsia i/o que es tracten amb anticoagulants orals.

- Indicar l'actitud odontològica davant un pacient amb trastorns de la coagulació.

Tema 26. Alteracions renals, cardíques, gastrointestinals i hepàtiques

Contingut

- Manifestacions orals, avaluació i maneig del pacient amb patologia cardiovascular, renal, gastrointestinal i hepàtica.

Objectius operatius

- Descriure les consideracions generals davant el pacient amb arteriosclerosi, hipertensió arterial, cardiopatia isquèmica, arítmia i cor trasplantat.
- Descriure les consideracions especials davant el pacient amb risc d'endocarditis bacteriana.
- Descriure les manifestacions orals i les consideracions generals davant el pacient amb insuficiència renal, diàlisi i trasplantament renal.
- Descriure les consideracions generals davant el pacient amb úlcera pèptica, hepatitis i cirrosi.
- Explicar les diferents lesions associades amb la malaltia inflamatòria intestinal crònica. Malaltia de Crohn i colitis ulcerosa.

Tema 27. Sida

Contingut

- Concepte i epidemiologia de la infecció per VIH. Conductes de risc, vies de transmissió.
- Etiopatogènia de la malaltia per VIH.
- Estadis clínics de la malaltia.
- Manifestacions orals de la infecció per VIH i de la sida. Història i actualitat.
- Diagnòstic de la infecció, de la malaltia i de les manifestacions orals associades.
- Tractament de les malalties orals en pacients infectats pel VIH.
- Situació actual de la pandèmia al món i a l'Estat espanyol.

Objectius operatius

- Exposar les dades epidemiològiques i de transmissió del VIH d'interès en medicina bucal. Analitzar l'evolució de la pandèmia al món i a l'Estat espanyol.
- Recordar l'estructura i el cicle vital del virus.
- Descriure les conductes de risc i les vies de transmissió. Paper de la saliva en la infecció.
- Descriure i conèixer la classificació i les característiques de les lesions orals associades amb el VIH i la sida (bacterianes, víriques, micòtiques, tumorals i d'altres). Explicar-ne el tractament.
- Especificar el diagnòstic clínic i les proves complementàries necessàries per al diagnòstic de les malalties orals associades amb la infecció.
- Establir el pronòstic de la malaltia en funció de les manifestacions orals clíniques, el recompte de limfòcits i la càrrega d'ARN víric en sang.

Tema 28. Patologia bucal induïda per fàrmacs. Al·lèrgies medicamentoses

Contingut

- Patologia oral associada amb el consum de medicaments.
- Lesions que afecten la mucosa bucal.
- Sobrecreixements gingivals.
- Xerostomia induïda per fàrmacs.
- Manifestacions neurològiques: disgèusies, trastorns extrapiramidals.

Objectius operatius

- Enumerar tipus i mecanismes de producció de la patologia i reaccions adverses associades amb l'ús de medicaments.
- Explicar les diverses lesions que es produeixen en la mucosa oral degudes a l'ús de medicaments: irritacions directes, canvis de color, reaccions d'hipersensibilitat, reaccions liquenoides, eritemes multiformes, sobreinfeccions.
- Recordar el concepte de reacció liquenoide. Relació d'aquesta reacció amb l'ús de medicaments.

- Enumerar els fàrmacs relacionats amb el sobrecreixement gingival. Avaluar la relació existent entre higiene, fàrmacs i sobrecreixement.
- Explicar el mecanisme pel qual diferents medicaments ocasionen xerostomia.
- Explicar les alteracions musculars derivades de l'ús de medicaments que poden tenir importància en patologia bucal (discinèsies i/o distonies agudes i cròniques).
- Valorar i tractar les disgèusies produïdes per fàrmacs.
- Identificar els principals fàrmacs responsables de provocar patologia bucal.
- Destacar la importància de l'alimentació en patologia bucal.

Tema 29. Patologia bucal més freqüent en el nen

Contingut

- Alteracions hereditàries i malformacions congènites.
- Patologia que depèn de l'estat immunitari particular del nen: infecciosa, autoimmunitària.
- Patologia traumàtica.
- Altres malalties bucals prevalents en el nen.

Objectius operatius

- Identificar les alteracions hereditàries i les malformacions que més freqüentment produeixen patologia bucal.
- Reconèixer i descriure les característiques més significatives de la patologia bucal infecciosa més freqüent en la infància: vírica, bacteriana, micòtica.
- Descriure les malalties de base immunològica més prevalents en el nen i especificar-ne les característiques.
- Especificar la patologia traumàtica més freqüent en el nen. Hàbits.
- Explicar altres malalties orals més prevalents en el nen: glandular, quística, tumoral, endocrina, hemàtica, etc.

Tema 30. Patologia bucal més freqüent en la gent gran

Contingut

- Canvis estructurals i funcionals en la cavitat oral de la gent gran. Envel·liment.
- Patologia bucal prevalent en la gent gran.

Objectius operatius

- Enumerar els processos fisiopatològics que esdevenen en la cavitat oral en l'envel·liment.
- Descriure les lesions de la mucosa oral que es presenten amb més freqüència en el pacient geriàtric i explicar-ne les causes. Xerostomia, candidiasi, neuràlgia del trigemin per infecció del virus de la varicel·la zòster (VVZ), síndrome de boca ardent, etc.

PROGRAMA PRÀCTIC

Els objectius que es marquen per a aquestes pràctiques són els següents:

- Completar correctament l'anamnesi de tots els pacients visitats en el temps establert.
- Explorar de manera correcta i reglada la cavitat bucal, la cara i el coll dels pacients.
- Dur a terme totes les proves complementàries que siguin necessàries, incloses les biòpsies.
- Interpretar les dades obtingudes mitjançant la història clínica, l'exploració física i les altres exploracions complementàries.
- Identificar les lesions elementals detectades en la zona explorada i plantejar-ne un diagnòstic diferencial.
- Plantejar un pla de tractament global per a tota la patologia periodontal que presenti el pacient i ser capaç d'establir una seqüència de treball adequada, remetent el pacient als diversos serveis de la clínica odontològica.
- Instaurar els tractaments pertinents davant les diverses entitats nosològiques de l'àmbit de la medicina bucal que es presentin durant el curs, sempre sota la tutoria del professorat.
- Portar a terme el seguiment dels pacients que així ho requereixin.
- Completar i analitzar les experiències obtingudes, mitjançant el contacte directe amb el professor i en grups de discussió reduïts.

BIBLIOGRAFIA BÀSICA

Llibres de text

Bagán Sebastián JV, Vera Sempere F. Patología de la mucosa oral. Barcelona: Syntex Latino, 1989.

Bagán Sebastián JV, Ceballos Salobreña A, Bermejo Fenoll A, Aguirre Urizar JM, Peñarrocha Diago M. Medicina oral. Barcelona: Masson, 1995.

Bascones A, Llanes F. Medicina bucal. 2ª edición. Madrid: Avances, 1991.

Bermejo Fenoll A. Medicina bucal. Tomos I y II. Madrid: Síntesis, 1998.

Bullón Fernández P, Machuca Portillo G. La atención odontológica en pacientes médicamente comprometidos. Madrid: Laboratorio Normón, 1996.

Bullón Fernández P, Velasco Ortega E. Odontoestomatología geriátrica. La atención odontológica integral del paciente de edad avanzada. Madrid: IM & C, 1996.

Ceballos A. Medicina bucal. Granada: Gráficas Anel, 1993.

Ceballos Salobreña A, Bullón Fernandez P, Gándara Rey JM, Chimenos Küstner E, Blanco Carrión A, Martínez-Sahuquillo Márquez A, García García A. Medicina bucal práctica. Santiago de Compostela: Danú, 2000.

Chimenos E. La historia clínica en odontología. Barcelona: Masson, 1999.

Grinspan D. Enfermedades de la boca. Tomos I-V. Buenos Aires: Mundi, 1977-1983.

Giglio MJ, Nicolosi LN. Semiología en la práctica de la odontología. Buenos Aires: McGraw-Hill Interamericana, 2000.

Little IW, Falace DA, Miller C, Rhodus N. Tratamiento odontológico del paciente bajo tratamiento médico. 5ª edición. Barcelona: Harcourt-Brace, 1998.

Lynch MA, Brightman VJ, Grenberg MS. Medicina bucal de Burket. 9ª edición. México: McGraw-Hill Interamericana, 1996.

Lucas Tomás M de. Medicina oral. Barcelona: Salvat, 1988.

Pindborg JJ. Cáncer y precáncer bucal. Buenos Aires: Editorial Médica Panamericana, 1981.

Regezi JA, Sciubba JJ. Patología bucal. 3ª edición. México: McGraw-Hill Interamericana, 2000.

Sapp JP, Eversole LR, Wysocki GP. Patología oral y maxilofacial contemporánea. Madrid: Harcourt-Brace, 1998.

Silverman S. Las manifestaciones orales del SIDA. Barcelona: Salvat, 1990.

Thoma KH, Gorlin RJ, Goldman HM. Patología oral. 9ª edición. Barcelona: Salvat, 1984.

Wood NK, Goaz PW. Diagnóstico diferencial de las lesiones orales y maxilofaciales. 5ª edición. Madrid: Harcourt Brace, 1998.

Atles

Bagán JV, Vera F. Atlas de enfermedades de la mucosa oral. Barcelona: Syntex Latino, 1995.

Bascones Martínez, A. Atlas de patología de la mucosa bucal. Madrid: Avances, 1989.

Cawson RA, Binnie WH, Eveson JW. A color atlas of oral diseases. Clinical and pathologic correlations. 2nd edition. London: Mosby Wolfe, 1993.

Laskaris G. Color atlas of oral diseases. New York: Publishers, 1988.

Lucas Tomás M de. Atlas de medicina oral y maxilofacial. Madrid: Editorial Científico-Médica, 1985

Pindborg JJ. Atlas de enfermedades de la mucosa oral. 5ª edición. Barcelona: Masson-Salvat, 1994.

Raspall G. Tumores de cara, boca, cabeza y cuello. Atlas clínico. Barcelona: Salvat, 1986.

Reichart P, Philipsen H. Atlas de patología oral. Barcelona: Masson, 1999.

Scully C. Color atlas of oral diseases. London: Martin Duntz, 1989.

Strassburg M, Knolle G. Mucosa oral. Atlas a color de enfermedades. 3ª edición. Madrid: Marban, 1996.

Tyldesley WR. Atlas de enfermedades orofaciales. Madrid: Avances, 1992.